

آمایش بازارچه‌های مرزی غرب ایران الگوی اقتصادی_کالبدی در پایداری شهرهای کوچک نمونه موردی: (بازارچه مرزی سیرانند بانه)

مصطفی طالشی^۱

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
و عضو قطب علمی توسعه پایدار محیط جغرافیایی دانشگاه شهید بهشتی

سحر گلچینی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۱۵

چکیده

با بروز تحولات اقتصادی _ اجتماعی در غرب کشور و دسترسی به قابلیت‌های بالقوه و بالفعل نواحی مرزی از سوی دیگر، دستیابی به الگوی آمایشی در این نواحی را ضروری ساخته است. با این پیش فرض پژوهش حاضر نقش آفرینی بازارچه مرزی سیرانند در شهر کوچک بانه را در ابعاد اقتصادی و کالبدی مورد بررسی قرار می‌دهد. تحقیق از نوع کاربردی و ابزارهای آن تلفیقی از روش‌های کمی (نظرسنجی و اثر بخشی پرسشنامه) و کیفی (روش گلوله برفی از مدیران اجرایی) است. یافته‌ها، نشانگر آن است که توسعه بازارچه مرزی سیرانند بارونق نسبی در کسب و کار افزایش منابع مالی را از طریق شاخص‌های اقتصادی (اشتغال شهروندان، افزایش درآمد و رونق اقتصادی) در پی داشته است. همچنین منابع درآمدی قابل توجه شهروندان، موجبات تحولات کالبدی از طریق تغییر کاربری اراضی، بهبود زیرساخت‌های زیربنایی و بهبود آبنیه شهری را باعث شده است.

واژگان کلیدی: پایداری شهر کوچک، توسعه کالبدی _ اقتصادی، آمایش بازارچه مرزی، سیرانند، بانه

مقدمه

تاریخ طرح ریزی مفهوم توسعه شاید به قدمت تاریخ جامعه بشری باشد (beheshti, 2010:1). مفهوم توسعه به مقدار زیادی در جهت ارتقاء منافع نسل حاضر بوده و همواره تاکید کمی بر رفاه نسل‌های آینده داشته و دارد. فعالیت‌های اقتصادی موجب تخریب محیط زیست و اکوسیستم‌ها و منابع طبیعی در سطح ملی و منطقه ایی و جهانی را در پی داشته است. به عبارت دیگر در پی بروز مشکلات و مسائل زیست محیطی ناشی از رشد بی رویه فعالیت‌های اقتصادی و بویژه صنایع موجب طرح‌ریزی مفهوم توسعه پایدار را بیش از پیش مطرح ساخته است (padazimoqadam, 2005: 44). در دهه‌های اخیر در تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی به مناطق مرزی و مسائل آنها توجه بسیاری شده است. این رغبت و علاقه وافر، از آن جهت نشأت گرفته است که این مناطق ویژه، ممکن است موجب ایجاد سازگاری و همسانی اقتصادی در همگرایی بین کشورها گردند. براساس تحقیقات انجام شده، امنیت و توسعه در مناطق مرزی با ضریب همبستگی بالا دارای رابطه مستقیم و دو سویه با یکدیگر هستند. به گونه ای که هر اقدامی در فرایند تحقق توسعه تاثیرات مستقیمی بر فرایند تحقق امنیت می‌گذارند و بالعکس (Esteva, 2007: 1) در کشورهای در حال توسعه برای رسیدن به توسعه پایدار، که متضمن تقویت هویت، اقتدار و امنیت ملی است، لازم است تا مناطق دورافتاده و محروم در سطح ملی در اولویت قرارگیرند (Zarqani, 2007: 192) یکی از موثرترین راهکارها در زمینه گسترش مبادلات بین منطقه ای، ایجاد بازارچه‌های مرزی است که در حال حاضر در مرزهای اکثر کشورهای در حال توسعه سطح قابل توجهی از نیاز مردم مرزنشینان از طریق بازارچه‌های مرزی تامین می‌شود (Marateb, 2005: 2). علی‌رغم وجود ظرفیت‌ها در مناطق مرزی، باید گفت که دوری این مناطق از مرکز، که عموماً مساله ای جغرافیایی است، بیشتر از ساختار مناطق مرزی ناشی می‌شود (Andalib, 2001: 185). بنابراین بررسی و شناخت وضعیت و تنگناهای توسعه نواحی به لحاظ پایداری، خصوصاً در شهرهای مرزی و آگاهی از نقاط قوت و ضعف نواحی شهری در جهت دستیابی به توسعه پایدار شهر، نوعی ضرورت بررسی و مطالعه بیشتر وضعیت این نوع از بازارچه‌ها محسوب می‌شود، به طوری که استفاده از شاخصهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی می‌تواند معیاری مناسب هم برای تعیین جایگاه نواحی و هم در جهت مشکلات و نارسایی‌های آنها برای نیل به رفاه اقتصادی و سلامت اجتماعی - فرهنگی ساکنین در این مناطق جهت دستیابی به توسعه پایدار شهری باشد (Mosavi et al, 2013:197). استان کردستان به دلیل موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی اقتصاد منطقه‌ای، نیازمند الگوی آمایشی پایدار است. یکی از گزینه‌های آمایشی، توسعه استقرار و مکان‌یابی بازارچه‌های مرزی است. از این رو بازارچه مرزی سیران‌بند بانه و نقش‌آفرینی این بازارچه‌ها بر توسعه شهرهای کوچک و بویژه شهر بانه و شهرهای مجاور از عوامل عمده توسعه پایدار شهری بشمار می‌رود. زیرا با ایجاد ظرفیت‌های اقتصادی از یک سو در جهت صدور سود حاصل، به منظور بهبود وضعیت مرزنشینان منطقه موثر بوده و از سوی دیگر با افزایش اشتغال، تنوع مشاغل، کاهش مهاجرت‌های روستا شهری و توسعه شبکه زیرساختی و خدمات رسانی، شبکه حمل و نقل و ارتباطات، الگوی مسکن رفاه مردم را در پی خواهد داشت. بدین ترتیب دستیابی به اهداف توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی و کالبدی در شهرهای کوچک قابل دستیابی است. شهرستان بانه به عنوان چهارمین شهرستان استان کردستان در غرب کشور با افزایش رشد جمعیت، بخصوص از دهه ۱۳۶۰ (ناشی از رشد

طبیعی جمعیت و مهاجرت روستا به شهر) و بروز مشکلاتی از جمله دسترسی ضعیف به واحدهای مسکونی مناسب و شیوع پدیده اسکان غیررسمی، کاهش سطح اشتغال پایه ای و تولیدی، افزایش گرایش به مشاغل غیر رسمی، ترکیب نامتناسب و نامتعادل کاربری‌ها در فضاهای شهری و تخریب محیط زیست شهری و منطقه ایی، ارائه الگوی آمایشی را از طریق رونق و نقش آفرینی بازارچه‌های مرزی را در ناحیه شهری و پیرامون آن ضروری ساخته است. درخصوص اهمیت تحقیق باید گفت که مناطق مرزی به دلیل تماس با محیط‌های گوناگون داخلی و خارجی از ویژگیهای خاصی برخورداراند. وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز بین کشورهای مجاور و آسیب پذیری‌ها و تهدیدات مختلف در این مناطق اهمیت ویژه ای در فرایند برنامه‌ریزی و آمایشی به مناطق مرزی داده است. با توجه به جایگاه و نقش مهمی که مناطق مرزی در امنیت کشور، دستیابی به منافع ملی، روابط بین دو کشور هم مرز و به همان میزان مدیریت اداره مرزها دارا می‌باشند؛ هر گونه کم کاری در زمینه توسعه و آمایش این مناطق می‌تواند سبب واگرایی بین این مناطق با مناطق داخلی کشور، شکل‌گیری نامنی در این مناطق، بی‌اعتمادی نسبت به اقتدار و حاکمیت ملی را باعث می‌شود، که این خود ضمن ایجاد چالش بین دو کشور همسایه، مدیریت مرزها را نیز دچار مشکل می‌کند. یکی از اهداف این پژوهش، در کنار نقش شناسی تحول کارکرد مرز در غرب کشور، شناخت ویژگیهای کالبدی، اجتماعی-اقتصادی شهرهای کوچک بعنوان بسترهای آمایشی برای توسعه پایدار منطقه ای است. ازجمله مزیت‌های این نگاه توسعه ای همواره بهبود عدالت اجتماعی، اصلاح نحوه تصمیم‌گیری مدیران در تعادل برای توسعه مناطق مرزی با استفاده از الگوهای آمایشی و بهره‌گیری از مدل‌های کاربردی به منظور تجدید حیات اقتصادی در فضاهای شهری و نواحی مرزی است. زیرا امروزه تمامی اندیشمندان آمایش نواحی مرزی بر این نکته توجه دارند که مدیریت اداره امور مناطق مرزی با ابزار و روش‌های سنتی دیگر کافی نبوده و استفاده از تجارب، روش‌ها و الگوهای آمایشی در سایر نواحی مرزی مشابه در برنامه‌ریزی‌ها روز به روز در حال گسترش و پیشرفت است.

بر اساس طرح مساله و آسیب شناسی موضوع پژوهش، نوع تحقیق کاربردی و روش شناسی حاکم بر فضای تحقیق توصیفی-تحلیلی است. در این تحقیق روش گردآوری داده‌ها برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش در محدوده مورد مطالعه، به دو صورت اسنادی (داده‌های ثانویه) و پیمایشی (داده‌های اولیه) و ابزار مورد استفاده در روش پیمایشی پرسش نامه بوده است. نحوه پاسخگویی به سوالات، مراجعه مستقیم به شیوه رو در رو در پی تحلیل اثرات اقتصادی و کالبدی بازارچه مرزی در دوره (۱۳۷۶-۱۳۹۶) یعنی قبل از احداث بازارچه و پس از آن بوده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه ای منظم و براساس فرمول کوکران، برای تعداد خانوار ۳۸۴۷ نفر ۱۶۸ پرسشنامه و برای ۳۹۴۰ نفر از جامعه بازاریان، ۱۷۱ نفر به عنوان حجم نمونه برآورد شده است. به منظور انجام روایی پرسش نامه توسط پانل متخصصان^۲ مورد تایید قرار گرفت. پژوهش راهنما^۳ نیز در بخشی از جامعه آماری با تعداد ۴۲ پرسشنامه صورت گرفت و داده‌های جمع‌آوری شده و با استفاده از فرمول ویژه آلفا کرونباخ در نرم افزار Spss،

^۱ . Face Validity

^۲ . Panel of Expert

^۳ . Pilot study

پایایی^۱ پرسش‌های پژوهش بیش از ۰/۸۶۶ به دست آمد که نشان از پایداری درونی قابل قبول و معناداری متغیرها می‌باشد. همچنین به منظور بررسی نرمال بودن توزیع نمونه از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و نتایج آزمون فرضیه‌ها از روش ضریب همبستگی اسپیرمن^۲ و کندال بی که یکی از روش‌های ناپارامتریک است، تحلیل‌های لازم انجام شده است. از سوی دیگر به منظور دستیابی به اطلاعات تکمیلی مورد نیاز نیز از روش کیفی بهره برداری شده به گونه ای که با بهره‌گیری از روش گلوله برفی و انتخاب جامعه مدیران محلی و برخی از صاحبان مشاغل، نقش عملکرد فعالیت‌های اقتصادی و اثربخشی آن در توسعه پایدار شهری مورد توجه قرار گرفته است. براین اساس پژوهش حاضر با توجه به دو مولفه اقتصادی و کالبدی، دو پرسش اساسی را مطرح کرده است که بازارچه مرزی سیران بند بانه در عملکرد اقتصادی- کالبدی شهر بانه تاچه اندازه نقش آفرینی داشته؟ و توسعه شهری بانه در پی عملکرد شاخصهای اقتصادی، کالبدی چگونه در تحقق اهداف توسعه پایدار شهری موثر بوده است؟

پیشینه تحقیق

در دهه‌های اخیر مباحث مربوط به نواحی مرزی و پایداری توسعه آن در بسیاری از دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و سازمان‌های جهانی مرتبط با توسعه مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است و بررسی‌های اخیر نشان از افزایش توجه به موضوع فوق در ادبیات پژوهشی کشور دارد و بخشی از این تحقیقات و پژوهش‌های مرتبط در جداول ۱ و ۲ آورده شده است.

جدول ۱: مطالعات و پژوهش‌های کاربردی در آمایش و توسعه مناطق مرزی با رویکرد توسعه پایدار شهری (داخلی)

نتایج	موضوع پژوهش	سال	پژوهشگران
با استفاده از آزمون فریدمن معلوم شد که از میان شاخص‌های سازنده تحول کارکرد مرز توسعه زیرساختهای ارتباطی و کاهش فاصله فرهنگی اجتماعی با ساکنان آنسوی مرز مهمترین تاثیر را در تحول منطقه دارد.	رابطه تحول کارکرد مرز با ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی (مطالعه موردی شهرهای بانه و سقر)	۱۳۹۲	رفعیان، مولودی، مشکینی
به این نتیجه رسیدند که با مدیریت صحیح می‌توان به سمت شهر پایدار حرکت نمود	بررسی توسعه پایدار شهری و برخی عوامل موثر بر آن در شهر کرمانشاه	۱۳۹۲	تقوایی و سفرآبادی
در زمینه شاخصهای اجتماعی و اقتصادی و زیست محیطی کل وضعیت شهر بوشهر بهتر از متوسط کل کشور است	تحلیل تطبیقی شاخصهای توسعه پایدار شهر بوشهر با مناطق شهری کشور	۱۳۹۳	قدیری، ممسنی
با استفاده از مدل رگرسیون چند متغیره برای بخش‌های کشاورزی، صنعت، خدمات و توسعه در مناطق مرزی استان آذربایجان غربی به این نتیجه رسید که در همه شهرستان‌های مرزی استان، بخش خدمات مهمترین نقش را دارا است	تبیین نقش شهرها در توسعه پایدار مناطق مرزی استان آذربایجان غربی	۱۳۹۳	موسوی، رحیمی
با استفاده از شاخص موريس نتایج نشان داد که اگرچه شهر بانه و پیرانشهر در شرایط طبیعی تقریباً یکسانی هستند اما تاثیر بازارچه مرزی در توسعه یافتگی شهر بانه، نسبت به پیرانشهر، به علت دسترسی ارتباطی، زیرساختهای اقتصادی، و گردشگری بیشتر بوده است.	تحلیل فضایی اثرات بازارچه‌های مرزی در توسعه یافتگی شهرهای بانه و پیرانشهر	۱۳۹۴	شعاعی، صالحی و حسین پور
به این نتیجه می‌رسند که از بین ۱۶ شهرستان منطقه آذربایجان ۳ شهرستان کاملاً برخوردار، ۲ شهرستان برخوردار، ۳ شهرستان نیمه برخوردار، ۸ شهرستان نابرخوردار از شاخصهای توسعه هستند.	تحلیل فضایی شاخص‌های توسعه در راستای تحقق امنیت پایدار در مناطق مرزی شهرستان‌های مرزی کلان منطقه آذربایجان.	۱۳۹۴	سرور، عشقی و علوی
نتایج نشان داد که در بیشتر گویه‌هایی که با مضمون تاثیرات مثبت موقعیت مرزی بر توسعه شهرها مطرح شده اند موقعیت مرزی تاثیرات قابل توجهی در بیشتر شاخص‌ها بر جا گذاشته است.	سنجش میزان اثر پذیری پایداری شهری از موقعیت مرزی (شهر مرزی مریوان)	۱۳۹۵	مختاری، علی اکبری و خسروی

Source: (Authors)

¹ . Reliability

² .Spearman coefficient

جدول ۲: مطالعات و پژوهش‌های کاربردی در آمایش و توسعه مناطق مرزی با رویکرد توسعه پایدار شهری (خارجی)

پژوهشگران	سال	موضوع پژوهش	نتایج
joova Fontse and et al	2014	Local access and development	اثرات متقابل میان دسترسی فرامرزی و توسعه محلی در پرتغال و اسپانیا با استفاده از داده‌های اجتماعی اقتصادی و متغیرهای سن، جنس، جمعیت، و .. به این نتیجه رسیدند که متغیرهای اجتماعی، اقتصادی به عنوان وابسته آزمون شدند و همبستگی معنی داری را نشان نمی‌دهد.
Lewczuka – Ustinovichius	2015	The Concept of Multi-Functional Development of Cross-Border Regions: Poland Case	این مقاله عواملی که سبب تحرک در توسعه مناطق مرزی لهستان می‌شود، را شناسایی می‌کند. یعنی به ارائه یک برنامه استراتژیک آینده و توسعه چند بخشی در نواحی مرزی می‌پردازد.
Uai yee wan	2017	Cross-border public offering of securities in fostering an integrated ASEAN securities market: the experiences of Singapore, Malaysia and Thailand	در این مقاله انجمن کشورهای جنوب شرقی آسیا تا سال ۲۰۱۵ تلاش به ادغام بازار اوراق بهادار به عنوان یکی از اهداف اصلی اقتصادی نمود. این انجمن به منظور پیشبرد توسعه بازار سرمایه یکپارچه، به حرکت آزاد کالا در قالب توسعه بازارهای مرزی پرداخت.
Jacobs-Crisionia-Koomen	2017	Population growth, accessibility spillovers and persistent borders: Historical growth in West-European municipalities	بررسی‌ها نشان داد در بیشتر شهرداری‌های کشورهای غرب، فقدان حمل و نقل مرزی، فضای ملی را محدود کرده است. حتی بر رشد جمعیت در این شهرها محدودیت ایجاد کرده است. برای این کار داده‌های دسترسی به بازارهای مرزی بین سالهای ۱۹۶۱-۲۰۱۱ بررسی شد، که نشان داد رشد شهرداری‌ها به طور ویژه به دسترسی به بازار داخلی بستگی دارد و یکپارچگی بین المللی اقتصادی در این مناطق همزمان با رشد مناطق مرزی است
Rongxing Guo	2018	Chapter 3: Studying Borders, Evaluating Border Effects	این مقاله به بررسی ارتباطات اجتماعی و اقتصاد کارآمد مناطق مرزی با هسته سیاسی آن می‌پردازد. یعنی این مناطق می‌توانند موانع مرزی خود را کاهش یا از بین ببرند. همچنین با ایجاد یک جامعه اقتصادی واحد به اقتصاد خارج از مقیاس خود دست یابند.
Van den Bruninxabc-and Delarue	2018	Cross-border reserve markets: network constraints in cross-border reserve procurement	نتایج نشان داد ایجاد این بازارچه‌ها به منظور تعادل سیستم در یک منطقه کنترل دیگر، می‌تواند منجر به افزایش هزینه بهره وری و قابلیت اطمینان در بازارهای مرزی می‌شود.
Dang-Henryb-Nguyena – Hoang	2018	Cross-country determinants of ownership choices in cross-border acquisitions: Evidence from emerging markets	در این بررسی عوامل تصمیم‌گیری پیشنهاد دهنده مربوط به آزادی اقتصادی در مالکیت فرامرزی در بازارهای مرزی بررسی شد. و این نتیجه حاصل شد که این مکانیزمها خصوصا در یک مشارکت اقلیت برنامه‌ریزی شده کامل نسبت به اکثریت، مکانیسم سیستم‌های بالقوه ای برای کشورها به منظور افزایش سرمایه گذاری خارجی از طریق ایجاد این بازارچه‌ها فراهم می‌کند.

Source: (Authors)

مبانی نظری

شاید به طور دقیق در محافل عمومی، توسعه را همزمان با انقلاب صنعتی در انگلستان و بعد از آن می‌دانند که تحولات عظیمی را در دنیای بشریت به همراه داشت و بسرعت مناسبات انسان با محیط اطراف خود را برای دستیابی به حد اعلای رفاه و برتری تغییر داده است. (Agodelo & Vera, 2011: 54). به طور مشخص برای رسیدن به این اهداف در جوامع انسانی، رهیافتهای عمده توسعه در قرن بیستم شامل رهیافتهای مدرنیزه سازی، وابستگی، اقتصاد نئولیبرالی و توسعه تناوبی بوده است. البته این رهیافتها در نهایت منجر به رهیافت توسعه پایدار شده است (Watefort, 2009: 218). تجربیات نشان داده اند که سنجش این رهیافتها همزمان با نوآوری‌های فناوری، نابرابری‌ها و تغییرات ناگواری را در بستر مناطق از لحاظ دستیابی به منابع به بار آورده است (Kendi, 2007: 119). اما پاسخ این معما، توسعه در معنای پایدار بود که به صورت رسمی توسط برانند لند تحت عنوان گزارشی به نام "آینده مشترک ما"^۱ مطرح شد (Barow, 1996: 370). آنچه که در توسعه پایدار به عنوان رویکرد جدید و متحول شده بشر نسبت به مفهوم سنتی توسعه مهم است، عدالت در خورداری از منابع، توسعه بوم محور^۲، کاهش فقر، حفاظت از

¹ . Our Common Future

² .Canopy development

محیط زیست، جامعیت در بررسی و کاوش مولفه‌های توسعه و بهره‌گیری از رویکرد انسان محور برای توسعه است (Unesko, 1997: 13). بدین ترتیب با بهره‌گیری از این چارچوب نظری همواره "توسعه پایدار شهری"^۱ نیز فرایندی پویا و مداوم، در پاسخ به تغییر فشارهای محیط زیستی، اقتصادی _ اجتماعی و کالبدی است (Havtoon & Hanter, 2005: 276).

از سوی دیگر پیتراهال بنیادهای توسعه شهری پایدار را در کنفرانس بین المللی برلین (۲۰۰۰) در هفت عنوان ذکر می‌نماید. ۱. اقتصاد شهری پایدار ۲. جامعه شهری پایدار ۳. سرپناه شهری پایدار ۴. محیط زیست شهری پایدار ۵. دسترسی شهری پایدار ۶. زندگی شهری پایدار: ۷. مردم سالاری شهری پایدار (Saraf, 2001: 13) «شهر پایدار» شهری است که حافظ و ارتقا دهنده رفاه اهالی چه در بلند مدت و چه در دوره متوسط باشد و در آن به بالاترین سطح زندگی و محیط زیست توجه می‌شود (Eliot, 2006: 196). با توجه به این مباحث، می‌توان این گونه استنباط کرد که "ارتباط بین مناطق مرزی و توسعه پایدار به گونه ای قابل صورت‌بندی است که ایجاد بازارچه‌های مرزی می‌تواند به عنوان ابزاری برای دستیابی به توسعه پایدار شهری و افزایش اعتبار این نوع توسعه در برنامه‌ریزی‌های مربوط به این مناطق باشد" (Mosavi & Manochehri, 2013: 197).

با این مقدمه در باب دیدگاههای نظری مرتبط و ردیابی در قوانین کشور، قانون مناطق مرزی کشور در سال ۱۳۴۴، چگونگی مناطق مرزی برحسب دسترسی آنها را به مراکز جمعیتی به سه درجه تقسیم‌بندی می‌نماید و امتیازات را از جمله معافیت پرداخت حقوق و کارمزد گمرکی، صدور هر نوع کالای صادراتی بدون تعهد ارزی، عدم تعیین سقف مشخص برای واردات و صادرات و برخورداری از هرگونه تخفیف را برای مرزنشینان اعلام می‌شود (Ministry of Economic Affairs and Finance, 2002: 1). در ادامه وبه دنبال امضای پروتکلی با مقامات کشور ترکیه در نیمه دوم دهه ۱۳۶۰، اولین بازارچه مرزی در ایران با اهداف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی در محل ساری سو بازرگان در سال ۱۳۶۷ تاسیس می‌شود. ولی بازارچه به دلایل مختلفی به ویژه ایرادات قانونی که گمرک به نحوه عملکرد بازارچه و همچنین اهداف تاسیس آنها گرفت، در اواخر سال ۱۳۶۸ تعطیل شد (Besokan, 2008: 36). دوره دوم فعالیت‌های بازارچه‌های مرزی از سال ۱۳۶۹ تا سال ۱۳۷۳ در چند استان کشور انجام گرفت (dehmordei & Shahraki, 1999: 61) نهایتاً طبق ماده ۱۱ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ به دولت اجازه داده شد که با در نظر گرفتن مزیت‌های نسبی مناطق مرزی و با هدف ایجاد اشتغال و توسعه روابط تجاری با کشورهای همسایه، اقدام به تاسیس بازارچه‌هایی در نقاط مرزی کشور نماید. در واقع بازارچه‌های مرزی فعال در کشور بر دو نوع است: نوع اول بازارچه‌های است که براساس مجوز وزارت بازرگانی تشکیل شده‌اند. مانند بازارچه‌های آذربایجان- خوزستان و... در مجموع ۲۴ بازارچه از این نوع در کشور فعال می‌باشند (Economic Reports Collection, 1999: 11). نوع دوم بازارچه‌های هستند که مجوز ایجاد آن براساس مصالح ملی و تشخیص شورای امنیت ملی صادر می‌شود. مانند "بازارچه مرزی افغانستان" (dehmordei & Shahraki, 1999: 61). از جمله اهداف ایجاد بازارچه‌های مرزی؛ ایجاد امنیت پایدار در مرزها، گسترش صادرات غیرنفتی، افزایش تولید واحدهای صنعتی و

¹ . Sustainable urban development

² . Sustainable City

تولیدی شهرهای حاشیه مرز، افزایش اشتغال و درآمد سالم، ممانعت از شیوه پدیده قاچاق کالا، جلوگیری از مهاجرت مرزنشینان و تثبیت مرزهای کشور، ارتقا بخشیدن به روابط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشورهای همسایه، ورود ارز و افزایش درآمد ملی کشور، رشد سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، افزایش ارزش پول ملی و نهایتاً کاهش تورم داخلی با این وجود مهمترین اثر وجود بازارچه‌های مرزی، بالا بردن درصد ماندگاری مرزنشینان در مناطق مرزی و افزایش ضریب امنیتی برای کشورها می‌باشد.

موقعیت محدوده مورد پژوهش

شهر بانه در منتهی الیه مرز ایران در همسایگی با عراق در ارتفاعات رشته کوه زاگرس قرار دارد. این شهر در ارتفاع ۱۵۵۰ متر از سطح دریا واقع شده که از طرف شمال به آذربایجان غربی، از شرق به دهستان سرشیو میره‌ده سقز، از جنوب به خط الرأس ارتفاعات بین بانه و دره شلیر در کردستان عراق و از غرب به دهستان سیوهیل والان در کردستان عراق محدود می‌شود. شهر کوچک بانه در دهه اخیر در پی تحولات ملی و منطقه ای به صورت دوره ای، تاثیرات متفاوتی از مرز و بازارچه‌های مرزی پذیرفته است. بازارچه سیرانیند بانه نیز از مهمترین بازارچه مرزی کشور و دومین بازارچه مشترک مرزی استان کردستان بعد از بازارچه باشماق بوده است که برابر مصوبه هیات محترم وزیران در سال ۱۳۸۹ به عنوان مرز رسمی شناخته شد. این بازارچه در جوار روستای سیرانیند از توابع بخش نور و در جنوب شرقی شهرستان بانه واقع گردیده و با شهر سلیمانیه عراق حدود ۱۶۰ کیلومتر فاصله دارد. از لحاظ میزان حجم مبادلات و تعداد فعالان و شاغلین، رتبه دوم بازارچه‌های مرزی استان کردستان را دارد (Golchini, 2014: 83).

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در شهرستان بانه

Source: Center for Statistics of Management and Planning of Kurdistan Province

متغیرها و شاخص‌های پژوهش

در ارتباط با معرفی متغیرها و شاخص‌های پژوهش ضروری است که بیان شود در پژوهش حاضر با در نظر گرفتن چارچوب‌های مورد نظر و مطالعه ادبیات تحقیق، مجموعه‌ای از ۲ مولفه و ۹ شاخص که متاثر از بازارچه مرزی بانه بوده، مورد بررسی پژوهشی قرار گرفته است (جدول ۳):

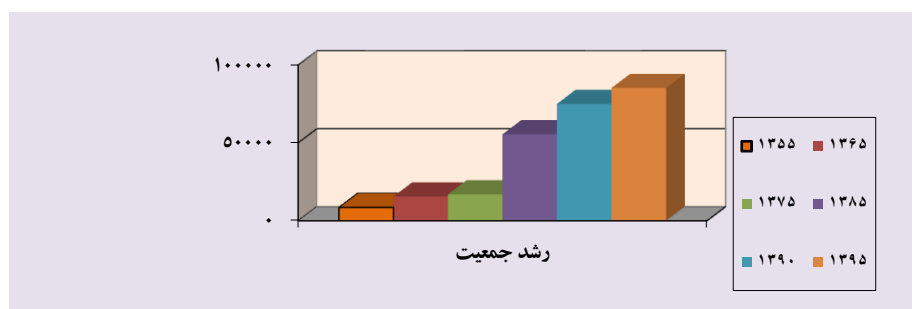
جدول ۳: دسته‌بندی مولفه‌ها و شاخص‌های پژوهش

ابزار و روش‌ها	مولفه‌ها و شاخص‌ها (دوره ۱۳۷۶-۱۳۹۶)
روش کمی (آزمون کولموگروف اسمیرنوف-روش ضریب همبستگی رتبه‌ای کندال تائو و اسپیرمن)	برگشت سود حاصل
	ایجاد اشتغال
	افزایش درآمد
روش کیفی (گلوله برفی)	افزایش رونق اقتصادی
	تجارت غیررسمی
	تغییر کاربری اراضی
شاخص‌های اقتصادی	کیفیت اینبه
	بهبود وضعیت مسکن
	کیفیت زندگی، نوسازی و بهسازی
شاخص‌های کالبدی	محلات فقیرنشین

Source: authors

یافته‌ها

بر اساس آخرین اطلاعات موجود شهرستان بانه براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ با جمعیت ۱۳۲۵۶۵ نفر چهارمین شهرستان استان بوده که نرخ رشد جمعیت سالانه‌ای در حدود ۱/۰۳ درصد را دارد. همچنین در رابطه با ضریب رشد شهرنشینی، با بیش از ۶۳ درصد، رتبه سوم استان کردستان را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است. و به لحاظ تراکم جمعیت با ۷۶/۹ نفر در کیلومتر مربع در رتبه دوم استان قرار دارد که یکی از دلایل آن می‌تواند وجود بازارهای مرزی در بانه و مبادله با عراق می‌باشد (Statistical Yearbook, Baneh County, 1395). (شکل ۲):

شکل ۲: رشد جمعیت دوره ۱۳۵۵-۱۳۹۵

Source: Research findings

خصوصیات کلان جامعه آماری نمونه در این پژوهش حاکی از آن است که بیش از ۸۶ درصد مردان و ۱۴ درصد زنان مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر ۹۲/۹ درصد آنان در گروه سنی ۲۰ تا ۶۰ سال و کم‌ترین میزان جامعه آماری مورد تحلیل اختصاص به گروه سنی ۶۰ سال به بالا با ۷/۱ درصد دارد. وضعیت تحصیلات پاسخگویان در سه گروه کمتر از دیپلم، دیپلم و بالاتر و تحصیلات دانشگاهی نشانگر آن است که ۲۲ درصد نیز دارای تحصیلات کارشناسی به بالا بوده‌اند (جدول ۲):

جدول ۴: ویژگی‌های جامعه نمونه آماری در ناحیه پژوهش سیرانند

درصد	فراوانی	ویژگی‌های جمعیتی جامعه نمونه
۸۶	۱۳۳	مرد
۱۴	۲۲	زن
۱۰۰	۱۵۵	کل
۵۱/۶	۸۰	۲۰-۳۹
۴۱/۳	۶۴	۳۹-۶۰
۷/۱	۱۱	۶۰ سال به بالا
۱۰۰	۱۵۵	کل
۴۱	۶۴	زیر دیپلم
۳۷	۵۷	دیپلم و بالاتر
۲۲	۳۴	لیسانس و بالاتر
۱۰۰	۱۵۵	کل

Source: Research findings

نتایج نظرسنجی و پیمایش‌های میدانی در اثر بخشی شاخص‌های اقتصادی، کالبدی بازارچه مرزی با تاثیراتی که بر اقتصاد شهری داشته، حکایت از این دارد که زمینه تغییرات و تحولات ساختاری- کارکردی شهری را فراهم ساخته است. چرا که رونق اقتصادی این بازارچه بر درآمد و اشتغال منطقه اثر گذاشته و این عوامل بر جذب جمعیت و افزایش ساخت و ساز، قیمت زمین، ساخت مجتمع‌های تجاری، تغییرات کاربری اراضی و گسترش سطح کالبدی شهر را باعث شده است. در پژوهش حاضر، اثرات دو مولفه اقتصادی و کالبدی بازارچه مرزی بانه بر اساس ۹ شاخص در دوره مورد مطالعه و در دو جامعه آماری شهروندان و بازاریان با استفاده از طیف لیکرت و پاسخ سوالات به صورت اعداد ارزشی و به ترتیب بسیار مخالف، مخالف، ممتنع، موافق و بسیار موافق و به ترتیب (۱-۲-۳-۴-۵) بررسی گردید. نتایج نشان داد، احداث بازارچه‌های مرزی سبب ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم خصوصاً در بخش خدماتی از جمله، فعالیتهایی مانند مغازه داری با بیش از ۷۰ درصد، در بین سایر فعالیت‌ها شده است. بیش از ۵۰ درصد از پاسخگویان، به نقش بازارچه مرزی خصوصاً در متغیرهای برگشت سود حاصل، رونق اقتصادی شهر، افزایش درآمد منطقه و فعالیت بخش تجارت غیررسمی، مثبت دانستند (جدول ۵):

جدول ۵. نمایی از نظرات پاسخ دهندگان در خصوص متغیرهای اقتصادی و کالبدی در شهر بانه

درصد	گروه عمده (شهروندان-بازاریان) به درصد				شاخص‌های اقتصادی - کالبدی
	کاملاً موافق	موافق	ممتنع	مخالف	
	۹/۵	۲۰/۵	۱۸/۵	۴۱/۵	برگشت سود حاصل
	۲۳/۲۲	۳۱	۱۰/۳۲	۲۷/۷	ایجاد اشتغال
	۱۸/۷۱	۳۰	۱۱/۶	۳۲/۶	افزایش درآمد
	۲۷/۱	۳۵	۱۱/۴	۱۸/۳	افزایش رونق اقتصادی
۱۰۰	۲۰/۶	۲۶/۱۲	۲۱/۵	۲۴/۵	تجارت غیررسمی
	۲۳/۲۲	۳۷/۴	۱۴/۲	۱۷/۴	تغییر کاربری اراضی
	۲۸/۳	۵۰/۳۲	۷/۷	۸/۴	کیفیت آبنیه
	۲۴	۴۰/۰۶	۱۰/۳۲	۱۵/۷	بهبود وضعیت مسکن
	۲۵/۱۶	۴۲/۶	۷/۷	۱۶/۸	کیفیت زندگی، نوسازی و بهسازی محلات فقیر نشین
			۱۵۵		جمع کل

Source: Research findings

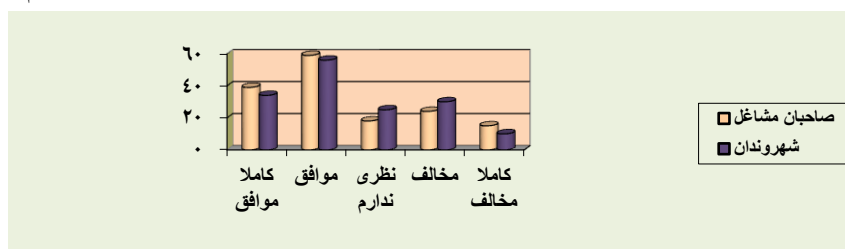
نتایج نشان داد، بیشترین درصد رشد اشتغال، در بخش خدمات (عمده و خرده فروشی و مراکز اقامتگاهی) با ۱۸۷۲۹ نفر و ۸۵ درصد رشد نسبت به سایر بخش‌های عمده فعالیت دیده شده است (جدول ۶):

جدول ۶: توزیع شاغلین بخشهای اقتصادی شهرستان بانه در دهه (۱۳۷۵-۱۳۹۵)

شهرستان بانه		گروه‌های عمده فعالیت	
۱۳۷۵	۱۳۹۵	۱۳۷۵	۱۳۹۵
۸۰۲۱	۸۳۳۲	کشاورزی و معدن	۳
۱۱۷۸۵	۱۸۴۸۸	صنعت و ساختمان	۵۶
۱۰۰۷۶	۱۸۷۲۹	خدمات (عمده و خرده فروشی-هتل و رستوران-حمل و نقل و ...)	۸۵

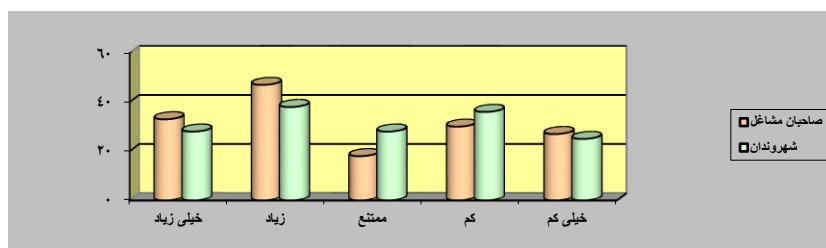
Source: Statistical Yearbook of Period (1395-1375)

همچنین در نظر ۶۰ درصد پاسخگویان، توسعه اقتصادی شهر بانه، با بازارچه مرزی ارتباط مستقیم دارد (شکل ۳):

شکل ۳: ارزیابی میزان رابطه بازارچه مرزی با متغیرهای اقتصادی در بازارچه سیرانبند Source: Research findings

در ارتباط با شاخص‌ها در مولفه کالبدی نیز، مساحت اراضی ساخته شده شهر از ۱۸۴/۷ هکتار در سال ۱۳۶۵، به ۱۰۸۰ هکتار در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. در مجموع طی دوره (۱۳۷۶-۱۳۹۶) حدود ۱۵۰ درصد تغییرات کاربری در شهر ایجاد شده است که بیشترین میزان آن در تغییر فضای سبز و بایر شهر به نفع کاربری‌های مسکونی، تجاری، آموزشی بود. در نظرسنجی بعمل آمده بیش از ۷۰ درصد پاسخگویان، توسعه کالبدی شهر بانه، را در پی نقش و عملکرد بازارچه مرزی دانسته‌اند (شکل ۴).

شکل ۴: نظرسنجی نقش آفرینی بازارچه مرزی بانه در توسعه کالبدی Source: Research findings

برای تحلیل روابط میان مولفه‌ها و شاخص‌های کالبدی_ اقتصادی بازارچه مرزی سیرانبند، ابتدا از آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای تحلیل سطح نرمال توزیع نمونه‌ها استفاده شد که با توجه به نتایج (جدول ۷). به کارگیری از آزمون‌های ناپارامتریک در دستور کار قرار گرفت.

جدول ۷: تحلیل آماری نرمال متغیرهای تاثیر گذار اقتصادی_ کالبدی

شاخص	متغیرها	سطح معنی داری
اقتصادی	توسعه اقتصادی- کالبدی	۰/۰۲۱
	ایجاد اشتغال	۰/۰۱۳
	افزایش درآمد	۰/۰۱۶
	برگشت سود حاصل	۰/۰۱۳
	افزایش رونق اقتصادی	۰/۰۱۴
	افزایش تجارت غیررسمی	۰/۰۰۰
کالبدی	افزایش تغییر کاربری اراضی	۰/۰۰۳
	بهبود کیفیت ابنیه	۰/۰۱۱
	بهبود وضعیت مسکن	۰/۰۱۳
	کیفیت زندگی، نوسازی و بهسازی محلات فقیر نشین	۰/۰۱۳
	بازارچه مرزی سیرانبند	۰/۰۳۹

Source: Research findings

بدین ترتیب با بهره‌گیری از روش ناپارامتریک و مقدار سطح معنی داری تمامی متغیرهای اقتصادی و کالبدی از سطح ۰/۰۵ کمتر است، در نتیجه با احتمال ۰/۹۵ می‌توان چنین گفت که بین همه متغیرهای اقتصادی و کالبدی شهر بانه و بازارچه مرزی سیرانبند، رابطه‌ای مستقیم (همبستگی مثبت) و معنادار وجود دارد (جدول ۸).

جدول ۸: تحلیل میزان همبستگی شاخصهای اقتصادی - کالبدی بازارچه مرزی در توسعه شهری بانه

مولفه	شاخص	ضریب همبستگی	جامعه شهروندان و بازاریان
		ارزش	سطح معنی داری
اقتصادی	برگشت سود حاصل برای شهر و منطقه	کنندال بی	۰/۸۷۴
		اسپیرمن	۰/۹۲۴
	ایجاد اشتغال	کنندال بی	۰/۸۵۶
		اسپیرمن	۰/۹۲۴
	ایجاد رونق یا رکود بر شهر	کنندال بی	۰/۸۴۱
		اسپیرمن	۰/۹۰۵
کالبدی	افزایش درآمد	کنندال بی	۰/۸۴۲
		اسپیرمن	۰/۹۰۶
	تجارت غیر رسمی	کنندال بی	۰/۹۶۵
		اسپیرمن	۰/۹۸۳
	وضعیت مسکن	کنندال بی	۰/۸۰۴
		اسپیرمن	۰/۸۶۳
	کیفیت بناها	کنندال بی	۰/۹۰۱
		اسپیرمن	۰/۹۳۷
	تغییر کاربری‌ها	کنندال بی	۰/۸۵۵
		اسپیرمن	۰/۹۱۱
	کیفیت زندگی، نوسازی و بهسازی محلات	کنندال بی	۰/۸۵۳
	فقیر نشین	اسپیرمن	۰/۹۱۳

Source: Research findings

از سوی دیگر برای سنجش میزان تحقق‌پذیری توسعه پایدار شهری در شهر بانه براساس شاخصهای توسعه پایدار شهری، نتایج نشان می‌دهد که بیشترین نقش‌آفرینی بازارچه مرزی سیرانبند با بیش از ۵۳ درصد پاسخگویی مثبت، در زمینه متغیرهای (افزایش درآمد، رونق اقتصادی، ایجاد اشتغال، تغییر کاربری اراضی شهری و بهبود کیفیت ابنیه) بوده که نشان از حرکت به سمت پایداری توسعه است. در ارتباط با سایر متغیرهای (برگشت سود حاصل، کاهش تجارت غیررسمی و افزایش کیفیت زندگی) در باب دستیابی به پایداری توسعه شهری فرآیند از حرکت کند حکایت دارد. بنابراین می‌توان بیان داشت که عملگرهای توسعه شهر کوچک بانه خصوصا در رابطه با شاخصهای اقتصادی و کالبدی توسعه پایدار شهری، قابلیت آن را دارد که در جهت توسعه مطلوب گام اساسی را بردارد (جدول ۹).

جدول ۹. ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های کالبدی و اقتصادی در توسعه شهری پایدار بانه

شاخص اقتصادی	فراوانی	درصد	روند تغییرات	شاخص کالبدی	فراوانی	درصد	روند تغییرات	
اشتغال	۹۱	۰/۵۹	مثبت	افزایش تغییر کاربری	۱۲۲	۰/۷۹	مثبت	
افزایش درآمد	۱۰۳	۰/۶۶	مثبت	بهبود کیفیت ابنیه	۱۰۲	۰/۶۵	مثبت	
برگشت سود	۳۹	۰/۲۵	کم	بهبود وضعیت مسکن	۷۸	۰/۵۰	مثبت	
افزایش رونق اقتصادی	۱۰۳	۰/۶۶	مثبت	کیفیت زندگی، نوسازی و بهسازی محلات	۶۵	۰/۴۲	کمی مثبت	
کاهش تجارت غیررسمی	۴۰	۰/۲۶	کم					
درصد مطلوبیت نهایی							۵۳/۱۱	
							N= 155	

Source: Research findings

نتیجه‌گیری و دست‌آوردهای علمی - پژوهشی

با پذیرش این اصل اساسی که اگر فرآیند توسعه را کوششی هوشمندانه جهت ارتقای سطح کیفیت زندگی شهروندان یا ساکنین نواحی شهری پیرامون در نظر داشته باشیم، بایستی به این مفهوم بنیادی در الگوی آمایش سرزمینی توجه داشت که همواره توسعه نواحی روستایی و بویژه مرزی نیز در کنار سکونتگاه‌های شهری از الزامات اساسی بشمار می‌رود. فضای سرزمینی ایران با دارا بودن ۶۹ درصد جمعیت ساکن در نقاط شهری یکی از کشورهای به شدت شهری شده در بین کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید (Rahnamaei & Pormosa, 2006: 89). توسعه مناطق مرزی و ایجاد اشتغال در این مناطق به منظور کاهش فقر و بیکاری این امکان را به وجود می‌آورد که از هزینه‌های روانی و اقتصادی مهاجرت اجتناب شود و منابع طبیعی و تجهیزات سرمایه‌ای و زیرساخت‌های اجتماعی مورد بهره‌برداری قرار گیرد (Mohamadiyegani et al, 2011: 79). همان‌گونه که در منابع رسمی آمده است، هدف اصلی ایجاد بازارچه‌های مرزی، (ارتقاء بخشیدن به سطح زندگی اقتصادی - اجتماعی مردم مرزنشین، ایجاد اشتغال سالم، تامین درآمدهای مشروع و قانونی برای مرزنشینان و کاهش قاچاق) بوده است (Besokan, 2008: 4). اما به طور کلی سبب ارتقاء رفاه شهروندان می‌شود که این مفهوم، کیفیت زندگی برای شرایط محیط زندگی مردم از جمله (آلودگی آب و هوا یا بد مسکنی) یا برخی از ویژگی‌های خود مردم از قبیل (بهداشت و دسترسی به آموزش و...) در نظر گرفته می‌شود. براین اساس، تاسیس، تجهیز و فعال سازی بازارچه مرزی سیرانبد دارای پیامدها و اهداف گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و کالبدی بوده است. از جمله این اهداف سازمان‌دهی و پایداری جریان رسمی مبادلات تجاری بین ایران و کشور عراق و تغییر نقش شهر به بازرگانی و تجاری و ایجاد اشتغال برای افراد بومی و افزایش درآمد آنان از طریق تبادل کالاها، حفظ ثبات و امنیت منطقه مرزی و بهبود مسائل اجتماعی و فرهنگی منطقه است. نتایج کیفی تحقیق بیانگر این واقعیت است، که ایجاد بازارچه‌های مرزی در نقاط مرزی یکی از سیاستهای عمده دولت بود که تحولات عمده‌ای را در فضاهای شهری نقاط مرزی بوجود آورده است. در این راستا، بانه نیز به عنوان یکی از شهرهای مرزی توانسته است نقش‌های متفاوتی را بپذیرد که با ارتقاء و پیشرفت در توسعه اقتصادی نواحی اطراف خود، بهبود استانداردهای زندگی مردم و کاهش فقر و ایجاد اشتغال، تثبیت جمعیت مرزنشین، افزایش درآمد و پایداری نسبی توسعه شهری را برای مردم این شهر به ارمغان آورده است و در نهایت تغییر و تحول سیمای کلان منطقه و کیفیت زندگی شهروندان بانه را در پی داشته است. بر اساس نتایج این پژوهش همواره استقرار و توسعه بازارچه مرزی در بانه منجر به دستاوردهای از جمله:

- **تاثیر بازارچه بر اقتصاد شهر و ناحیه شهری بانه:** یافته‌های حاصل از آزمون‌های آماری بر اساس ضریب همبستگی اسپیرمن و کندال بی، نشانگر وجود رابطه مستقیم نقش بازارچه مرزی بر متغیرهای اقتصادی همچون تنوع اشتغال، افزایش درآمد منطقه، رونق شهر و سود حاصل از تجارت است. بیشترین نقش آفرینی بازارچه مرزی سیرانبد در مولفه‌های، افزایش اشتغال منطقه با ضریب (۰/۸۹۰)، تاثیر بر رونق و رکود شهر با ضریب (۰/۸۷۳) و تاثیر بر درآمد منطقه با ضریب (۰/۸۰۰) بوده است.

- تاثیر بازارچه در توسعه کالبدی- فضایی: یافته‌های حاصل از آزمون‌های SPSS، براساس ضریب همبستگی اسپیرمن و کندال بی، نشان‌دهنده این بوده است که بین بازارچه مرزی و متغیرهای کیفیت ابنیه، بهبود وضعیت مسکن، کیفیت زندگی و نوسازی و بهسازی محلات فقیرنشین رابطه معنادار وجود دارد. و بیشترین نقش آفرینی بازارچه مرزی سیرانند در مولفه‌های، تغییر کاربری با ضریب (۰/۸۸۶) کیفیت ابنیه با ضریب (۰/۸۴۴) و بهبود وضعیت مسکن با ضریب (۰/۸۶۰) بوده و بیش از ۶۳ درصد از پاسخگویان، در این رابطه نظر مثبت ارائه دادند.

تاثیر بازارچه در سازمان فضایی منطقه با رویکرد آمایشی: یکی از مهم‌ترین تاثیرات این بازارچه‌های مرزی بویژه سیرانند، تحول در سازمان فضایی منطقه‌ای است که این اقدام منجر به استقرار امنیت کسب و کار از یک سو و تثبیت جمعیت شهری و پیوند فعالیت‌های اقتصادی بین کانون‌های شهری را نیز باعث شده است. در واقع دستاورده آمایشی بازارچه‌های مرزی بعنوان یک فعالیت بنیادی در تجدید حیات سازمان فضایی منطقه موجبات تحول و بازآفرینی فضاهای شهری و روستایی و کانون‌های زیست و فعالیت را در نواحی مرزی را در پی داشته است.

پیشنهادات

در راستای نقش آفرینی الگوی آمایش بازارچه‌های مرزی در شهرهای کوچک غرب کشور، پیشنهادهای ذیل بعنوان بسته سیاست گذاری و اقدامات اجرایی در دستیابی به توسعه پایدار شهری توصیه می‌شود.

جدول ۱۰: سیاست‌های آمایشی در پایداری شهرهای مرزی کوچک غرب کشور

مؤلفه	راهکارهای پیشنهادی
رفاهی اجتماعی	- جلب مشارکت فراگیر شهروندان در اداره امور محلی
	- توسعه آموزش عالی
	- توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی
	- افزایش سطح دانش و آگاهی شهروندان
اقتصادی	- توجه به وضعیت آموزشی و فرهنگی و نیز وضع مسکن و خانوار حوزه‌ها روستا شهری
	- توجه بیشتر به تامین خدمات اجتماعی و مسکن در حیطه استطاعت همگان
	- توزیع و پراکنش مکانی- فضایی متعادل و متوازن امکانات، تسهیلات عمومی و خدمات شهری در سطح شهر
	- توسعه صنایع و کارگاه‌های مرتبط با فرآوری تولیدات کشاورزی منطقه
کالبدی	- توسعه و تقویت زیرساخت‌های لازم با توجه به ویژگی فرامنطقه ای در ارتباط با گردشگری مذهبی به کانون‌های گردشگری در کشور عراق
	- استفاده از تدابیر مدیریتی در جهت سیاست جلب مشارکت‌های اقتصادی بخش خصوصی
	- تقویت زیر ساخت‌های اقتصادی در جهت توسعه فعالیت‌های مرتبط با بازار
	- انجام طرح‌های کاربردی در زمینه شناسایی پتانسیل‌های سرمایه گذاری و راهکارهای جذب سرمایه گذار بخش خصوصی
زیست محیطی	- سیاست گذاری ویژه برنامه‌ریزی کالبدی در شهرهای کوچک و میانی در غرب کشور
	- نگاه یکپارچه به توسعه مسکن با در کلیه ابعاد کالبدی- اقتصادی- اجتماعی رفاهی و زیست محیطی
	- توجه بیشتر به سایر شاخص‌های کیفی توسعه کالبدی در شهرهای کوچک
	- طرح ریزی سیاست برنامه مسکن گروه‌های کم درآمد در سطوح محلی (مسکن اجتماعی)
زیست محیطی	- تلفیق برنامه‌ریزی زمین با برنامه‌ریزی حمل و نقل
	- توزیع عادلانه و احداث تأسیسات و تجهیزات زیربنایی فنی
	- گسترش استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر و به حداقل رساندن مصرف انرژی‌های فسیلی
	- ایجاد فضاهای اکوتوریستی و تفریحی جذاب و با طراوت در سطح شهر
زیست محیطی	- طرح ریزی سیاست کنترل رشد افقی شهری و هدایت گسترش ارتفاعی همراه با تکمیل و راه اندازی سیستم فاضلاب و بازیافت در شهرها
	- ایجاد فضای امن و طرح ریزی شبکه ای فضای سبز برای زیستگاه حیوانات
	- ایجاد کمربندهای سبز دور واحدهای شهری
	- انجام برنامه‌هایی به منظور تسریع در بازیافت زباله
	- حذف کاربری‌های ناسازگار درون شهری

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری با عنوان نقش و عملکرد بازارچه‌های مرزی در نظام توسعه شهری استان کردستان است که در سال ۱۳۹۳ به نگارش سحر گلچینی و راهنمایی و هدایت مصطفی طالشی تهیه شده است.

References

- Andalib A, Basis and Principal Preparation of Regional Frontier of Islamic Republic of Iran «Islamic Revolutionary Guard Corps ,2001. (INPERSIAN)
- Agudelo- Vera. M, Mels. R. Resource Management as a Key factor for Sustainable Urban Planning “Journal Of Environmental Management”, Vol. 92, 56-48, 2011.
- Barrow . C. J. Sastainable Development: Concept, “Valueand Practice “. Twpr, Vol. 51, 1995.
- Beheshti M. Economical Development of Iran, Tabriz, Tabriz university Publication, Second Edition, 2010. (INPERSIAN)
- Bisokhan O,Influence of Frontier Arcanes in Changing Economic Structure and Framework of the City(case study: Piranshahr), Geographical and Civic Planning Master Thesis, Zanjan Universiry, 2008. (INPERSIAN)
- Cross-country determinants of ownership choices in cross-border acquisitions: Evidence from emerging markets Man,D. Darren ,H. Manh, T. Viet, & A. “Journal of Multinational Financial Management Vol 44, , Pages 14-35, 2018.
- Dehmorde Gh, Nazaro Shahraki J, Evolution of Explanatory Model and Economical Free Zone of Sistan Balochstan,Vice -Chancellors Office for Research of Sistan Balochstan Publication,1999,1-120. (INPERSIAN)
- Elliot, J. A., An Introduction to Sustainable Development, third ed .Rutledge”, London, 1- 248, 2006.
- Esteva, G. Edited by W.Sachs, “ The Development Dictionary, London”: Zed Books ,1- 12, 2007.
- Ghadiri M, Memsni S, Analysis of Harmonic Constant Developmental Indicators of Baneh with Civic Region of Country, Operational Research of Geographic Science Publication,2014 , 35 , 49-72. (INPERSIAN)
- Golchini S, Role of Frontier Arcanes in the Function of Civic Developmental System of, Marivan and Baneh, Case study :Siranband and Bashmagh Frontier Arcane , Civic Planning and Geography Master Thesis ,Payame Noor University ,2014. (INPERSIAN)
- Jacobs,C & Eric, K. “Population growth, accessibility spillovers and persistent borders: Historical growth in West -European municipalities” Journal of Transport Geography; 62: 80–91, 2017.
- Jerzy, L & Leonas, U ” The Concept of Multi-Functional Development of Cross-Border, Regions: Poland Case”Procedia Engineering Vol 122, Pages 65-70, 2015.
- Haughton, G. , Hunter, C Sustainable Cities “ Taylor & Francis Elibrary” Vol. 14. 285-270, 2005.
- Khairadin R, Danshpoor A, Razpoor M, Analysis of Constancy Challenges of Spatial , Development in Baneh as a Frontier City, Civic Planning and Research Publication,2016, 25 ,63-84. (INPERSIAN)
- Kennedy, C., Cudhy, J., Engel-Yan, J.The Changing Metabolism of Cities. “Journal of Cities”. Vol. 25,118-123, 2007.
- Kenneth,V. den, B. Kenneth,B & Erik , D. “Cross-border reserve markets: network constraints in cross-border reserve procurement” Journal of Energy Policy,Vol 113, Pages 193-205, 2018.
- Management and Planning Organization of Kurdistan, Formal Statics ,Planning and Budget Organization Publication, 1390.1335.
- Maratb M, Study of Aras Free Zone ,Provincial Government of Azarbaijan, 2005 (INPERSIAN)
- Mokhtari R, Ali skbari A, Khosravi B, Evolution of the Impressionability rate of Civic Constancy from Frontier Condition(case study is Marivan as a frontier city), Civic Research Journal,2016, 20,5-16. (INPERSIAN)
- Mosa Kazemi M, Mohammadi M, Concept and Viewpoint, Geographical Research Journal, 2001, 62, 1-22. (INPERSIAN)

- Development of Frontier Region(case study :Azarbaijan), Second national Congress of Functional Research in Tourism and Geography ,University of Applied Science ,2013.
- Ministry of Mines and Trade, Institute for Business Study and Research ,Collection of Economic Research of (1999-2009), 2009.
- Observation of preparation Document of Kurdistan ,Consultant Engineers of Hamoon ,2011.
- Pardazi M, Safavi S, Mohammad,Bizhan, Reza ,Evaluation of the Situation of Sistan Balochstan Frontier Arcanes in the form of countries Developmental Planning ,Faculty of Economic and Assets Sciences,2005. (INPERSIAN)
- Rafian M, Molodi J, Meshkini A, Rokndin Aftkhari A, Irandoost K, Relationship between Evolution Function with Peripheral Condition Advancement of Civic Frontier (case study is Baneh and Saqaz), Civic Research Journal,2013, 45-58. (INPERSIAN)
- Rahnamai M, poormosavi M,Evolution of Security Inconstancies of Tehran as a MetroPolice Based on Civic Developmental Constant Indicators, Geographical Research Journal ,2006, 57, 177-193. (INPERSIAN)
- Sarafi M, What is constant city, Civic Managemental Quarterly ,2000, 3, 1-18. (INPERSIAN)
- Sarvar R, Mosavi M, Analysis of Spatial Developmental Indicators along Achieving Security of Azarbaijan, 2015 ,12 , 1-22. (INPERSIAN)
- Shamai A, Salehi A, Hossainpoor M, Analysis of the Influence of the Frontier Arcanes in Baneh and Piranshahr Development , Geographical Spatial Preparation Journal ,2015 , 18, 189-200. (INPERSIAN)
- Rongxing Guo, "Chapter 3 – Studying Borders, Evaluating Border Effects Cross-Border Resource Management (Third Edition)" Pages 51–80, 2018.
- Taghvai M, Safarabadi A, Constant Civic Development and Effective Factors(case study is Kermanshah), Civic Sociology Research Journal,2013,6 ,1-22. (INPERSIAN)
- Unesco, " Educating for a Sustainable Future, The Salonika: Unesco, government of Grasses",1997.
- Wai Yee Wan," Cross-Border Public Offering of Securities in Fostering an Integrated ASEAN Securities Market: The Experiences of Singapore, Malaysia and Thailand" Forthcoming Singapore Management University School of Law Research Paper No. Law Journal, pp. 1-56, 2017.
- Whitford, M. " A Framework for the Development of Event Public Policy: Facilitating Regional Development", Journal of Cities. Vol, 28, 2009.
- Zargani, s, H, Azami, & Alamdar, E. "Analiysis of the Rol of Mahirud Border Markets in the Physical Spatial Development of the Border Region with an Emphasis on Immigration and Decrease in Deprivation".Journal of Geography and Regional Development (Peer- reviewed Journal) Vol 12, No. 23, 2015. (INPERSIAN)
- Zarghani H, Mehdizade S, Analysis of Political-Spatial Feedback of Frontier Arcanes (case study is frontier arcane of Bashmagh) ,Planning and Preparation of Spatial Journal, 2012, 16, 1-23. (INPERSIAN).